

11.Тараненко О. Історія економічних вчень : навчальний посібник для дистанційного навчання/ Олександр Тараненко ; Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини «Україна». – К. : Університет «Україна», 2007. – 301 с.

12.Юхименко П. Історія економічних учень : підручник / Петро Юхименко, Петро Леоненко. – К. : Знання, 2005. – 583 с.

References:

1. Bazylevych, B. (Ed.) (2004). *Istoriia ekonomichnykh uchen'* [History of economic studies]. Kyiv National University, "Knowledge", Kyiv, 1300 p. (in Ukr.).

2. In S.V. Mocherny (Ed.) (2000). *Ekonomichna entsyklopediia* [Economic Encyclopedia]. Publishing House "Academy", Kyiv, 864 p. (in Ukr.).

3. Zlupko, S. (2005). *Istoriia ekonomichnoi teorii* [History of Economic Theory], 2nd ed. LNU, "Knowledge", Kyiv, 719 p. (in Ukr.).

4. Kovalchuk, V., Shed, M. (1999). *Istoriia ekonomichnykh uchen'* [History of economic studies]. Aston, Ternopil, 126 p. (in Ukr.).

5. Kornichuk, L. (2002). *Istoriia ekonomichnykh uchen'* [History of economic doctrines]. Kyiv National Economic University, Kyiv, 284 p. (in Ukr.).

6. Laktionova, H. (2004). *Istoriia ekonomichnykh uchen'* [History of economic doctrines]. Kharkov, 151 p. (in Ukr.).

7. Lisovytsky, V.M. (2004). *Istoriia ekonomichnykh uchen'* [History of economic studies]. Kyiv, 219 p. (in Ukr.).

8. Mazurok, P. *Istoriia ekonomichnykh uchen' u zapytanniakh i vidpovidiakh* [History of economic doctrines questions and answers], 2nd ed. "Knowledge", Kyiv, 477 p. (in Ukr.).

9. Reverchuk, S., Reverchuk, N., Skomorovych, I. (2002). *Istoriia ekonomichnykh vchen': testy i vpravy* [History of Economic Thought: tests and exercises]. Lviv National University, Atika, Kyiv, 95 p. (in Ukr.).

10. Revchun, B.G. (2003). *Istoriia ekonomichnykh uchen'* [History of economic studies]. Kirovograd, 134 p. (in Ukr.).

11.Тараненко, А. (2007). *Istoriia ekonomichnykh uchen'* [History of economic studies]. Open International University of Human Development "Ukraine", Kyiv, 301 p. (in Ukr.).

12.Юхименко, П., Леоненко, П. (2005). *Istoriia ekonomichnykh uchen'* [History of economic studies]. "Knowledge", Kyiv, 583 p. (in Ukr.).

УДК 336.71

О.І. Вівчар, к.е.н.,

Тернопільський національний економічний університет,
м. Тернопіль

ПЕРМАНЕНТНА ГЕНЕРАЦІЯ РОЗВИТКУ РЕЙДЕРСТВА В КОНТЕКСТІ ДЕСТРУКТИВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЯВИЩ

Анотація

Проведено дослідження концептуальної сутності "рейдерство", сформовано основні ознаки та чинники рейдерських атак у сучасних умовах дисбалансу економіки. Проведено моніторинг рейдерства в Україні та оцінено основні його масштаби, які мали негативний вплив на діяльність виробничо-економічних систем. В таких умовах почали застосовувати схеми протиправного привласнення підприємств, широко залучатися державні та правоохоронні органи, суди, державна виконавча служба. Розглянуто специфіку функціонування антирейдерської комісії та її основний склад, який сприятиме кращому інвестиційному клімату, адже інвестор буде чітко реагувати на те, як влада бореться з уникненням рейдерських атак. Систематизовано основні негативні наслідки рейдерства в умовах турбулентності економічних процесів. Слід зазначити, що на основі проведених теоретичних досліджень запропоновано заходи щодо зниження ризику рейдерського захоплення в даних ринкових умовах господарювання.

Ключові слова: рейдер, рейдерство, корупція, тіньова економіка, антирейдерство, корпоративні конфлікти.

О.И. Вивчар, к.э.н.,

Тернопольский национальный экономический университет, г. Тернополь

**ПЕРМАНЕНТНАЯ ГЕНЕРАЦИЯ РАЗВИТИЯ РЕЙДЕРСТВА
В КОНТЕКСТЕ ДЕСТРУКТИВНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЯВЛЕНИЙ**

Аннотация

Проведено исследование концептуальной сущности "рейдерство", сформированы основные признаки и факторы рейдерских атак в современных условиях дисбаланса экономики. Проведен мониторинг рейдерства в Украине и оценены основные его масштабы, имеющие негативное влияние на деятельность производственно-экономических систем. В таких условиях начали применять схемы противоправного присвоения предприятий, широко привлекаться государственные и правоохранительные органы, суды, государственная исполнительная служба. Рассмотрена специфика функционирования антирейдерской комиссии и ее основной состав, который будет способствовать лучшему инвестиционному климату, ведь инвестор будет четко реагировать на то, как власть борется с предотвращением рейдерских атак. Систематизированы основные негативные последствия рейдерства в условиях турбулентности экономических процессов. Следует отметить, что на основе проведенных теоретических исследований предложены меры по снижению риска рейдерского захвата в данных рыночных условиях хозяйствования.

Ключевые слова: рейдер, рейдерство, коррупция, теневая экономика, антирейдерство, корпоративные конфликты.

Oksana I. Vivchar, Candidate of Economic Sciences,
Ternopil National Economic University, Ternopil

**PERMANENT GENERATION OF RAIDING
IN THE DESTRUCTIVE ECONOMIC PHENOMENA**

Annotation

The investigation of the conceptual nature of "raids" is conducted, the basic features and factors of raider attacks in modern terms of economic imbalance are formed. Raids in Ukraine are monitored and its main scopes are evaluated, which negatively influence the activities of industrial and economic systems. In such circumstances, illegal appropriation scheme of enterprises began to be used, state and law-enforcement bodies, the courts, the state executive service became extensively engaged. The specific of functioning of anti-raid commission and its main structure, which contribute to a better investment climate, because the investor will clearly respond to how power struggles raider's attacks. Major negative consequences of raids in terms turbulent economic processes are systematized. It should be noted that on the basis of theoretical studies the measures to reduce the risk of raider attacks in these market conditions are suggested.

Keywords: raider, raiding, corruption, shadow economy, anti-raids, corporate conflicts.

Постановка проблеми. У сучасних трансформаційних умовах нашої країни проблемою розвитку та функціонування економіки є поширення процесів незаконного привласнення чужого бізнесу (рейдерство). Через практику рейдерських захоплень пройшла економіка майже всіх розвинених країн світу, страждають від неї й країни, що розвиваються, у тому числі й Україна. Сьогодні в Україні об'єктами рейдерських захоплень стають не лише малі й середні підприємства, а й потужні господарські товариства. Це становить реальну загрозу для розвитку корпоративного сектора вітчизняної економіки, збереження його конкурентних позицій на внутрішньому та світовому ринках. Тому боротьба з такими протиправними захопленнями повинна вестися не тільки на рівні окремих компаній, а й насамперед на

державному рівні за умов наявності чіткої програми дій та застосування адекватних механізмів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження сучасної проблематики рейдерства висвітлюють такі провідні вітчизняні науковці: О. Барановський, Т. Васильців, О. Власюк, В. Волошин, А. Гончарук, Б. Губський, В. Геєць, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, В. Кириленко, Т. Ковальчук, І. Мазур, Ю. Макогон, А. Мокій, В. Мунтіян, А. Сухоруков, М. Флейчук та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У сучасних умовах дисбалансу економіки недостатньо розкрито комплекс заходів щодо зниження ризику рейдерських захоплень.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є дослідження концептуальних підходів до визначення "рейдерства", розкриття особливостей прояву рейдерства в Україні, а також виокремлення проблемних аспектів та формування рекомендацій щодо зниження ризику рейдерських атак.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін "рейдерство" походить від англійського "raid" (дослівно "набіг", "раптовий напад"). Існують різні погляди щодо трактування сутності терміна "рейдерство". З позиції Міністерства внутрішніх справ України, "рейдерство" – це силове захоплення спірних підприємств, у тому числі на виконання відповідних судових рішень на користь тих чи інших власників [5]. Проте важко визначити, чим застосування сили під час привласнення чужого майна відрізняється від інших злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України.

Фахівці Служби безпеки України розглядають "рейдерство" як протиправне захоплення акціонерних товариств (у тому числі з державною часткою власності) сторонніми комерційними структурами через міноритарних акціонерів, які діють на їхню користь [2]. Рейдерство як економічне явище характеризується такими ознаками, як:

1. Системність, тобто діяльність здійснюється на постійній основі, що дозволяє розглядати її як особливий вид бізнесу.

2. Завдання збитків, спроба одержання контролю над активами з боку рейдерів завжди супроводжується завданням збитків особам, під контролем яких колись перебував даний актив.

3. Несиловий характер дій рейдера. При необхідності впливу на опонентів рейдери прагнуть використовувати законні інструменти надання тиску на контрагентів (судові позови, ініціювання перевірок з боку податкових органів, органів внутрішніх справ і інших структур). Це відрізняє їх від силових підприємств, що тяжіють до насильства (убивство, викрадення людини та ін.) або загрозам насильства [1].

Підпільна складова тіньової економіки виявляється, зокрема, у рейдерстві – поглинанні підприємств проти волі їх власників або керівників, яке не лише

негативно впливає на підприємницьку діяльність, а й руйнує трудові колективи, псує інвестиційний клімат у країні [5, с. 5]. Рейдерство набуло системного характеру, оскільки у 2005–2006 рр. до схем протиправного привласнення підприємств почали широко залучатися державні та правоохоронні органи, суди, державна виконавча служба. За оцінками експертів інвестиційних компаній, щорічний обсяг поглинань і злиття становить близько 3 млрд. доларів, причому дві третини цих поглинань мають недружній, рейдерський, характер. А середньостатистична норма прибутку рейдера в Україні становить близько 100%.

У сучасних умовах дисбалансу економіки рейдерство почало загрожувати не лише розвитку економіки, а й безпеці країни загалом [2, с. 3]. Голова Антирейдерського союзу підприємців України зазначив, що кількість захоплень сягає 3000 випадків у рік. Найчастіше жертвами рейдерів стають промислові об'єкти (близько 50% скарг) та об'єкти нерухомості – близько 30%. В Україні діють 30–50 спеціалізованих груп (зазвичай вони складаються з досвідчених юристів), рентабельність діяльності яких становить сотні відсотків, оскільки результативність атак сягає майже 90 %. Слід зазначити, що вітчизняне рейдерство, на відміну від європейського чи американського, має відчутну кримінальну складову: протиправні дії здійснюються із залученням озброєних формувань, а також співробітників судової і правоохоронної систем. Підсумовуючи, зазначимо, що причинами рейдерства, зокрема, є такі: політична нестабільність; відсутність єдиного судового реєстру, а також корупція у судовій владі; відсутність законів про регулювання відносин корпоративних прав; непрозорість приватизаційних процесів.

Таким чином, рейдерство як економічне явище, притаманне трансформаційним економікам, може бути свого роду індикатором, який засвідчує правовий рівень здійснення приватизаційних процесів у країні.

В Україні на даному етапі розвитку діє антирейдерська комісія. Серед її завдань має бути не лише вирішення справ за фактами захоплення підприємств, що вже відбулися, а й превентивна діяльність, а саме аналіз схожих випадків і внесення відповідних змін до законодавства для унеможливлення рейдерства. До складу комісії входять представники всіх відомств: і СБУ, і прокуратури, і органів юстиції, і міністерства економіки. Даний склад має сприяти кращому інвестиційному клімату, довірі до влади, до її законів, створенню робочих місць. Оскільки інвестор буде чітко реагувати на те, як влада бореться з рейдерами, з тими, хто хоче захопити майно, яке їм належить.

Від ефективної боротьби з рейдерством залежить успіх національної економіки, яка на сьогодні представляє пріоритетний державний інтерес.

Паралельно з роботою комісії розробляється державна програма боротьби з рейдерством. Окрім того, ЄБРР вніс пропозицію ввести до складу комісії спеціального представника бізнесу. Отже, можна розраховувати, що ефективність роботи комісії завдяки наявності прямого контакту з підприємцями ще більше підвищиться.

Вагомим чинником для ефективної боротьби з рейдерством стане й Закон. Так, зокрема до Кримінального кодексу внесено статті, які визначають, що захоплення будівель та об'єктів підприємств, яке призводить до порушення їх нормальної роботи, карається позбавлення волі на строк до 2 років, за умови попередньої домовленості групи осіб – на строк від 2 до 5 років, а якщо ці дії здійснені за участю працівників приватних охоронних фірм або загрожують життю та здоров'ю чи призвели до важких наслідків, – на строк від 5 до 10 років.

На основі проведених досліджень встановлено, що універсальних заходів захисту, які б підходили для всіх і допомагали повернути своє майно у випадку захоплення, бути не може. Вони розробляються індивідуально, виходячи з реалій і правової позиції, яка існує у потерпілого від рейдерського захоплення на даний момент. Проте обов'язково потрібне максимальне залучення уваги громадськості, публічний і за можливості гучний розголос факту захоплення. Це мають бути відкриті прес-конференції із запрошенням провідних телеканалів, радіо, друкованих видань, залучення громадських організацій (за можливості міжнародних), які мають певну вагу і можуть допомогти в проведенні брифінгів і відкритих зустрічей з керівними особами країни.

Основними негативними наслідками рейдерства є: дестабілізація роботи вітчизняних підприємств; погіршення підприємницького клімату; втрата великої кількості робочих місць; зниження інвестиційної привабливості України.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, проблема рейдерства є комплексною і лише одним введенням кримінальної відповідальності за силовий (найпростіший) варіант рейдерства її не вирішити. Отже, необхідним є впровадження систематичних заходів.

На нашу думку, перелік даних заходів щодо зниження ризику рейдерського захоплення може бути наступним: 1) зважити на незначні, на перший погляд, події й деталі, які можуть бути передвісниками або основою для неправомірного захоплення; 2) не видавати доручення третім особам на участь у загальних зборах учасників ТОВ чи акціонерів АТ (без обмеження прав представника на проведення певних юридичних дій, включаючи надання третім особам права на ухвалення рішення стосовно ліквідації товариства); 3) не видавати третім особам боргових цінних паперів тим

підприємством, на якому зареєстрований об'єкт нерухомості; 4) не ігнорувати акти контролюючих органів, правоохоронних органів, органів прокуратури, в яких встановлений факт неправомірних дій підприємства, на якому зареєстрований об'єкт (наприклад, нецільове використання земельної ділянки, яка знаходиться у власності інвестора і на якому знаходиться об'єкт нерухомості); 5) не рекомендується отримувати права користування на земельну ділянку державної чи комунальної власності без належного юридичного супроводу на стадії проведення торгів і на стадії укладення договору оренди; 6) не допускати існування незначних заборгованостей перед різними контрагентами, які в сумі можуть бути достатніми для початку процедури банкрутства підприємства, на якому зареєстрований об'єкт нерухомості; 7) проводити юридичні дії, спрямовані на мінімізацію ризиків при первинній приватизації об'єкта нерухомості й/або викупу об'єкта в органів державної влади чи місцевого самоврядування; 8) не укласти договір оренди на об'єкт нерухомості з наданням орендареві права на проведення поліпшення об'єкта оренди без обмеження суми переліку таких робіт; 9) не рекомендується передача частини корпоративних прав підприємства, на якому зареєстрований об'єкт, третім особам (директорам, голові правління тощо); 10) провести якісний юридичний аудит об'єкта та прав, які отримуються, та вивчити існуючі юридичні ризики.

Список використаних джерел:

1. Варналій З. С. Рейдерство як загроза економічній безпеці України в сучасних умовах / З. С. Варналій // Науковий вісник Львівського національного університету внутрішніх справ. – 2009. – №2.. – С. 2–10.
2. Офіційний сайт Антирейдерського союзу підприємців України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://antiraider.ua/ucp_mod_ucp_articles_show_170.html
3. Основні передумови та шляхи подолання рейдерства в Україні : аналіт. зап. // Персонал. – 2007. – № 27 (230). – С. 33–37.
4. Шляхи подолання рейдерства: удосконалення законодавства та посилення реагування правоохоронних органів на протиправні дії його організаторів і виконавців: Проект Рекомендацій за результатами проведення слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності. – К. : Вид-во ВРУ, 2008. – 220 с.
5. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації / За ред. З. С. Варналія. – К. : НІСД, 2010. – 576 с.

References:

1. Varnaliy, Z.S. (2009). Raiding as a threat to the economic security of Ukraine in modern terms. *Naukovyj visnyk L'vivs'koho natsional'noho universytetu vnutrishnikh sprav* [Scientific Bulletin of Lviv National University of Internal Affairs], vol. 2, pp. 2–10 (in Ukr.).
2. *Official website Antiraider Union of Entrepreneurs of Ukraine* (2013). Available at: http://antiraider.ua/ucp_mod_ucp_articles_show_170.html (in Ukr.).
3. Main prerequisites and Cures raiding in Ukraine: Analyte . accessories (2007). *Personal [Personnel]*, vol. 27 (230), pp. 33–37 (in Ukr.).
4. *Addressing raiding: improving legislation and strengthening law enforcement response to illegal actions of the organizers and performers: Draft Recommendation on the results of the hearing in the Verkhovna Rada of Ukraine Committee on Legislative Support of Law Enforcement* (2008). Type of Parliament, Kyiv, 220 p. (in Ukr.).
5. *Tin'ova ekonomika: sutnist', osoblyvosti ta shliakhy lehalizatsii* [The shadow economy: the nature, characteristics and ways of legalizing] (2010). In Z.S. Varnaliy (Ed.), Kyiv, 576 p. (in Ukr.).